

Hrvoje Morović

BIBLIOGRAF INOCENC ČULIĆ

Neumorni sakupljač stranih knjiga i rukopisa, Splitsanin Inocenc Čulić, poznat je najviše po tome što je kroz više od četiri decenija svoga rada sabrao impozantnu zbirku od 1132 rukopisna sveska i 1904 tiskane stare knjige i sve je to nakon njegove smrti 9. VI 1852. ušlo u sklop biblioteke dubrovačke male braće, sačinjavajući upravo najvredniji dio te dragocjene biblioteke, koju je popisao i katalog objavio Antun Kaznačić u Zadru 1860. pod naslovom: *Biblioteca di fra Innocenzio Ciulich nella libreria de' RR. PP. Francescani di Ragusa.*

Inocenc Čulić se rodio 28. III 1782, a pripadao je ogranku poznate pučke obitelji s nadimkom Dragun. Zaredivši se pošao je na studije u Italiju, gdje je imao prilike da pregleda mnoge znamenite zbirke rukopisa i dokumente koji se odnose na našu zemlju. Iste godine kad su Francuzi ukinuli Dubrovačku Republiku (1806) došao je Čulić u dubrovački franjevački samostan i tu je djelovao do svoje smrti kao profesor bogoslovije, ali se najviše posvetio sakupljanju starih knjiga i rukopisa te proučavanju hrvatske književne i kulturne prošlosti.

Ovaj »gluhi fratar«, kako su ga zbog njegove bolesti u Dubrovniku nazivali, našao se u tom slavnom gradu u pravi čas, kad su mnoge propale aristokratske obitelji prodavale svoje dragocjenosti i knjige. Nastojao je nabaviti i spasiti sve što se spasiti dalo. Čulić je zapravo bio prvi naš kolekcionar, koji je radio s planom, sabirući sve što je bilo imalo vrijedno za našu narodnu kulturu da ne bi propalo ili nestalo netragom.

»Volja i mar — kaže Čulić u jednom svom pismu iz 1815. godine — nisu mi nikad uzmanjkali da sakupim sve što se tiče naroda naših pokrajina, ali mi je nedostajalo vremena, potpore i mira.

Ja sam bez ičije pomoći i uz bijedu, svoju vjernu pratilju, učinio više od ikojeg redovnika ili dobro plaćenog kanonika, a učinio bih i više kad bih imao mecenu ili dobročinitelja. Odr sam jer što zaradim to potrošim na knjige.«

U svom traganju za knjigama Čulić se obraćao i pismeno mnogim zncancima i prijateljima izvan Dubrovnika, ne žaleći novaca.

Bavio se i povijesnim naukama pa je sakupljao i arhivsku građu, važnu za proučavanje hrvatske prošlosti. Bio je svjestan da se ne može ozbiljno i temeljito raditi na polju povijesti bez nužnih znanstvenih priprema, pa je stvorio plan kako bi sabranu građu tiskao u posebnoj zbirci, kako su to činili i drugi napredniji narodi. Za taj pothvat želio je zainteresirati što više stručnih snaga u Dalmaciji, ali je naišao na razumijevanje jedino u Korčulanina Matije Kapora i Splitsanina Franje Karare. Svjestan za mašitosti ovakva rada i svojih slabih snaga, piše Čulić Karari:

»Trebalo bi nabaviti sve potrebne knjige i rukopise i smjestiti ih u neku Akademiju, koju bi trebalo osnovati. Kad bi se ustanovilo društvo književnika, koje bi svake godine objavilo dva svešćića naših djela ili rijetkih rukopisa, ja bih pomogao većim prilogom.«

Od ovih njegovih zamisli, naravno, ništa nije moglo biti ostvareno u onim predpreporodnim vremenima jer još nisu bili zreli svi uvjeti za stvaranje muzeja, akademije i javnih biblioteka.

Da ipak sam učini koliko može, Čulić je počeo izrađivati skupni katalog naših izdanja, koja se nalaze u raznim privatnim knjižnicama. To je imala biti neka vrst bibliografije naših knjiga. Zatim je počeo raditi na biografskom leksikonu glasovitih ljudi Dalmacije, nagovarajući Kararu i Kapora da u tome sudjeluju. Tako je ovaj Splitski, koji se svojom naobrazbom izdizao iznad sredine u kojoj je živio, ponesen istraživačkim zanosom i ljubavlju za knjigom, stvarao mnoge za ono vrijeme nove zamisli, koje bi bile velike i zamašne i za akademiju nauka, da smo je onda imali. Ipak, on je svojom ak-

cijom sakupljanja knjiga znatno pridonio da su mnoga djela naših ljudi spašena i da mnogi stari pisci nisu pali u zaborav. Čulić je prvi započeo sistematski sakupljati knjige iz svih hrvatskih pokrajina, a njegova istraživanja nisu imala lokalističko gledanje. Te njegove zasluge ne može umanjiti primjedba da je ovaj »gluhi fratar« bio teške naravi, da se svađao sa subračom u samostanu i da je vodio borbu sa sugrađanima radi svoje simpatije za Austriju, te se pri tom služio i najnižim sredstvima, obavještavajući austrijske vlasti u Zadru o neraspoloženju i mržnji Dubrovčana prema Austriji.

Ovaj vrijedan i zaslužan franjevac dobio je zasluženo mjesto u Leksikonu pisaca Jugoslavije, sv. I, gdje su navedene i sve Čulićeve tiskane publikacije.

Cvjetko Mika

ROBERT VISIANI I SPLIT (1800—1878)

Šibenčanin Robert Visani botaničar je svjetskog glasa koji je ušao u sretan svijet znanosti, u svijet najveće ljudske slobode tako da su njegovim imenom nazvani jedan rod biljaka (*Visiania*, pos. *Oleaceae*), više od petnaest *speciesa* i jedan puž *Melanopsis Visianiana*.

Ovaj kratki prikaz čovjeka koji je svojim dugogodišnjim znanstvenim i kulturnim radom proslavio našu zemlju, podjelili smo u četiri podnaslova i to »Čovjek«, »Znanstvenik«, »Ostale osobine« i »Visiani u Splitu«.

ČOVJEK

Nakon pada mletačke vladavine u Šibenik je iz južne Francuske došao liječnik Bartolemej Visiani čiji se sin liječnik Giovanni-Battista istakao organizacijom zdravstvene službe u Šibeniku i njegovoj okolini, a bio se oženio Šibenčankom Mandinom Dražić. Iz tog braka rodio se 9. travnja 1800. Robert Visiani, u ulici koja danas nosi njegovo ime. Robert je osnovno obrazovanje stekao u rodnom gradu, u familijarnom ambijentu, a gimnaziju je završio u

Splitu. Što je ostalo o tom njegovom boravku u našem gradu iznijet ćemo u poglavlju »Visiani u Splitu«.

Godine 1817. nakon položene velike mature klasičnog smjera upisao se na Medicinski fakultet drevnog i slavnog Sveučilišta u Padovi, koje je u ono doba bilo glavno sjedište za akademsko obrazovanje Dalmatinaca.

God. 1882. završio je medicinske studije i doktorirao pa je na istom fakultetu zadržan kao asistent profesora J. A. Bonatea, poznatog liječnika i botaničara, a koji je u ono vrijeme na tom fakultetu bio redovni profesor za botaniku. U prvim godinama (1822—25) svoje prosvjetno-znanstvene aktivnosti Robert Visiani počeo se baviti dalmatinskom florom. Pošto je 1824. godine napustio asistentski rad, vjerojatno da bi se mogao odanije posvetiti svom znanstvenom istraživanju, 1825. vraća se u svoj rodni Šibenik, zatim preuzima liječničku dužnost u Kotoru i Budvi, pa u Drnišu. Godine 1826. objavio je prvo svoje botaničko djelo s naslovom »Stripium Dalmaticarum Specimen« »Primjer (prikaz) dalmatinskih vrsta (biljaka)«, a koje je bilo osnovna jezgra njegovog glavnog djela »Flora Dalmatica«. To će ga znan-